

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України
щодо встановлення сприятливих умов для товаровиробників при
реалізації харчових продуктів

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Одним із ключових завдань, що стоять перед Україною є відновлення вітчизняної промисловості та збільшення обсягів виробництва товарів з високою доданою вартістю, зокрема харчових продуктів. Пандемія, спричинена поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), підкреслила важливість надійної та пружної продовольчої системи, яка функціонує за будь-яких обставин та здатна забезпечити доступ громадян до достатнього постачання харчових продуктів, зокрема сільськогосподарського призначення.

За останні 30 років сектор торгівлі продуктами харчування продемонстрував значний розвиток. На сьогоднішній день одним з основних каналів збуту вироблених харчових продуктів на внутрішньому ринку України є їх реалізація через великі торговельні мережі – ритейл (мережеві супермаркети, гіпермаркети, «суперстори» тощо), який полегшує доступ громадян до ширшого асортименту харчових продуктів. Однак створення торговельних мереж вилилося у процес концентрації, який радикально змінив співвідношення сил між виробниками/постачальниками та роздрібною торгівлею. Цей процес має негативні наслідки не тільки в Україні. Непропорційність сил між постачальниками та торговельними мережами призвела до певних зловживань і застосуванню недобросовісних та несправедливих практик з боку останніх, яким неможливо протистояти виключно за допомогою законодавства про захист конкуренції.

Наразі на законодавчому рівні відсутня комплексна регламентація взаємовідносин між виробниками та торговельними мережами, щоб б враховувала державну політику у процесі реалізації харчових продуктів.

Мережева торгівля в Україні займає більше 80% усієї торгівлі у великих містах. Таким чином, якщо виробник/постачальник має на меті постачання продовольчих товарів в межах великих міст, в нього немає альтернатив мережевим супермаркетам, гіпермаркетам тощо. Постачальники та торгові мережі для регулювання своїх взаємовідносин використовують загальні норми цивільного законодавства та договори купівлі-продажу, умови яких, як правило, постачальники не можуть змінювати через нерівність економічного становища та «ринкову силу» торговельних мереж.

Зазначена ситуація призводить до економічних викривлень, що мають місце у взаємовідносинах між постачальниками та торговельними мережами, основними з яких є наступні:

1. Необґрунтованість відтермінування платежів за поставлену продукцію. Непоодинокі випадки, коли постачальник, зокрема сільськогосподарської продукції, отримує грошові кошти за проданий товар

через 90 днів (в деяких випадках строки оплати сягають 120 днів), після його передачі торговельній мережі, що призводить до постійного дефіциту обігових коштів у виробників, за рахунок яких, фактично, відбувається безвідсоткове кредитування торговельних мереж. Окрім того, більшість торговельних мереж в договорах поставки однорідних товарів (куряті яйця, молочна продукція, хлібобулочні вироби) з різними постачальниками встановлюють різні терміни оплати. Законодавство не містить жодних обмежень.

2. Співпраця з торговельною мережею дуже часто ставиться в залежність від згоди постачальника замовляти та оплачувати мережі додаткові різноманітні стимулюючі, маркетингові, логістичні та інші послуги, розмір платежів за якими встановлюється торговою мережею в односторонньому порядку. Зазвичай, такі послуги фактично не надаються, або їх вартість не порівнянна з сумою коштів, що постачальник зобов'язаний заплатити. Відмова виробника від отримання вказаних додаткових послуг фактично означає припинення будь-якої подальшої співпраці з торговою мережею. Постачальники в більшості випадків не можуть впливати на умови договорів поставок, які ї пропонує мережа.

3. Ризики, пов'язані з поверненням непроданої продукції. Мережі зобов'язують постачальників забирати нереалізований товар за свій рахунок і встановлюють штрафи за порушення. Крім того, не вивезення постачальником товару надає мережі право притримати оплату. Виробники змушені йти на такі вимоги задля збереження подальшої співпраці між сторонами.

Вищезазначені ситуації дозволяють торговельним мережам нав'язувати більш економічно слабким постачальникам не вигідні для останніх умови співпраці та завдають істотної шкоди вітчизняним виробникам, зокрема сільськогосподарської продукції, а також кінцевим споживачам – покупцям у вигляді завищених цін на продукти харчування.

В Європейському Союзі окреслена проблематика набула резонансу на початку 2000-х років, коли низка країн-членів ЄС ініціювали антимонопольні розслідування і дослідження щодо договірних відносин та влади покупців у продуктовому ритейлі. В позаминулому році, в ЄС, з метою боротьби з практиками, які суттєво відхиляються від належної комерційної поведінки, що суперечить добросовісному та справедливому поводженню, було прийнято Директиву 2019/633 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року про недобросовісну торгову практику між підприємствами у сфері сільського господарства та продовольства. Директива передбачає мінімальний список заборонених дій які можуть розцінюватись як недобросовісні у відносинах між покупцями та постачальниками у ланцюгу постачання сільськогосподарських та продовольчих товарів та встановлює мінімальні правила щодо дотримання цих заборон та домовленостей щодо координації між органами виконавчої влади в цій сфері. Директива застосовується до окремих несправедливих торговельних практик, а також до послуг, які надаються покупцем постачальнику. Директива зобов'язує держави-члени ЄС публікувати щорічні звіти про діяльність органів виконавчої влади, які відображають кількість отриманих скарг про антиконкурентну діяльність та

кількість рішень, відкритих або закритих проваджень протягом року. Також, щорічно держави-члени ЄС мають направляти відповідні звіти про виявлені недобросовісні торговельні практики у відносинах між підприємствами у сфері сільського господарства та продовольства. До травня 2021 року всі країни-члени ЄС були зобов'язані імплементувати Директиву 2019/633 у своє національне законодавство.

З огляду на зазначене, вкрай необхідним є вдосконалення законодавства у сфері регулювання відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами торговельної діяльності, при здійсненні ними торговельної діяльності харчовими продуктами.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є зміцнення основ національної продовольчої безпеки і протидія недобросовісній конкуренції між суб'єктами господарювання, у тому числі в процесі реалізації харчових продуктів; підтримка вітчизняних виробників харчової продукції при здійсненні торгівельної діяльності.

Також запропонованим проектом Закону передбачається імплементація норм Директиви Європейського Парламенту і Ради 2019/633 від 17 квітня 2019 року «Про недобросовісну торгівлю практикою між підприємствами у сфері сільського господарства та продовольства» у національне законодавство.

3. Загальна характеристика і основні положення законопроекту

Даним законопроектом пропонується внести зміни до деяких законів України, якими зокрема передбачити наступне:

Змінами до преамбули Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» пропонується доповнити, що цей Закон регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів, **у тому числі в процесі реалізації харчових продуктів, а також визначає** порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї.

Також пропонується встановити, що норми вищезазначеного закону не поширюються на зовнішньоекономічну діяльність та не регулюють відносини, які пов'язані з публічними закупівлями харчових продуктів, у тому числі для закупівлі продуктів освітніми закладами та закладами охорони здоров'я.

Положення законопроекту доповнюють базовий ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» термінами та визначеннями: «суб'єкт торговельної діяльності», «торгова потужність», «харчовий продукт, що швидко псується».

Статтю 4 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» пропонується доповнити новою частиною щодо шляхів здійснення державного регулювання торговельної діяльності харчовими продуктами в Україні.

Змінами до статті 7 вищезазначеного Закону пропонується розширити та доповнити повноваження Центрального органу виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів.

Розділ VIII пропонується перейменувати «РЕАЛІЗАЦІЯ (ТОРГІВЛЯ) ХАРЧОВИМИ ПРОДУКТАМИ» та доповнити Стаття XX. Вимоги до договорів купівлі-продажу (поставки) харчових продуктів, договорів про торгівельне співробітництво.

З метою протидії, по суті, безвідсотковому кредитуванню торговельних мереж за рахунок виробників, законопроектом пропонується визначити граничні терміни відстрочки оплати за отримані від постачальника товари. В той же час, щоб уникнути можливих прийомів для затримок виплат за отримані товари законопроектом визначається, що поставлені торговельній мережі товари підлягають оплаті у встановлений термін, який розпочинається з дня їх фактичного отримання.

Законопроектом вводиться обмеження на сумарний обсяг усіх виплат постачальником харчових продуктів на користь торгових мереж (включаючи як плату за придбання товарів, так і плату за просування товарів). Це дозволить створити механізм, який з одного боку не перешкоджає торговельним мережам надавати послуги зі стимулювання споживчого попиту на харчові продукти, а з іншого боку - запобігає можливим зловживанням.

Змінами до статті 6 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» передбачено надання ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів та у сфері ветеринарної медицини, повноважень на здійснення контролю за дотриманням суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сфері торгівлі і послуг, правил торгівлі харчовими продуктами, а також за повнотою і своєчасністю розрахунків за поставлену таким суб'єктам харчову продукцію

Реалізація положень законопроекту в цілому дозволить удосконалити законодавство про торговельну діяльність і, тим самим, забезпечити прозорість прийняття органами державної влади та органами місцевого самоврядування рішень в сфері торгівлі, уніфікацію вимог, що пред'являються до суб'єктів господарювання в зв'язку з організацією та здійсненням торговельної діяльності, забезпечити розвиток торговельної діяльності для максимально повного задоволення потреб у товарах, а також створити основу для формування ринкової і недискримінаційної системи реалізації харчових продуктів.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

У цій сфері суспільних відносин діють:

Конституція України; Цивільний та Господарський кодекси України,

Закони України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» та «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин».

Реалізація даного законопроекту не потребує внесення змін до інших законів України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребує додаткових витрат бюджетних коштів, у тому числі з Державного бюджету України.

6. Прогнозовані соціально-економічні та інші наслідки прийняття законопроекту

Держава є найбільш ефективним органом «примусу», який можна і треба застосовувати при неспроможностях ринку. Правила, які встановлює держава, набагато важче порушити, незалежно від того, ефективні вони чи ні.

Прийняття проекту Закону дозволить на законодавчому рівні врегулювати деякі питання, що виникають між суб'єктами господарювання при здійсненні ними торговельної діяльності харчовими продуктами, зокрема в частині визначення строків оплати за поставлений товар, заборони встановлення дискримінаційних умов в договорах між суб'єктами господарювання та стягнення штрафів за невиконання таких умов.

Реалізація передбачених проектом Закону положень сприятиме покращенню рівня платіжної дисципліни у сфері торговельної діяльності харчовими продуктами, зменшенню кількості конфліктних ситуацій, які виникали з цього приводу між суб'єктами господарювання, а також дозволить суб'єктам господарювання більш чітко прогнозувати свою діяльність.

Народний депутат України

Д.СОЛОМЧУК

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Соломчук Дмитро Вікторович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000040552C0083929800
Дійсний до: 18.08.2023 15:26:58

Апарат Верховної Ради України
№ 32д9/1-2021/285858 від 14.09.2021

640422